

Raport roczny jako narzędzie pozyskania informacji o kosztach przedsiębiorstw handlowych

Anna Dyhdalewicz*

Streszczenie: *Cel* – celem artykułu jest przedstawienie wyników badań empirycznych na temat możliwości wykorzystania raportów rocznych do identyfikacji kosztów przedsiębiorstw handlowych na przykładzie wybranych przedsiębiorstw branży informatycznej. *Metodologia badania* – metody badawcze zastosowane w opracowaniu to metoda jakościowych badań empirycznych oraz metoda studiów przypadków. *Wynik* – przedsiębiorstwa wykorzystują w sprawozdawczości finansowej prezentację zagregowanych pozycji kosztów, co nie sprzyja poznaniu kosztów w powiązaniu ze specyfiką prowadzonej działalności. Z punktu widzenia użytkownika informacji, opisowe elementy rocznego raportu umożliwiają, po bardzo wnikliwej analizie prezentowanych treści: 1) określenie istotnych czynników kosztotwórczych wskazanych przez najwyższy szczebel zarządzania o charakterze strategicznym, głównie strukturalnych, a także o charakterze operacyjnym w przypadku raportowania na temat ryzyka gospodarczego, 2) identyfikację szczególnie znaczących procesów, które mają podstawowe znaczenie dla redukcji kosztów. *Oryginalność/Wartość* – prezentowane wyniki badań podejmują aktualny temat i stanowią wkład w dyskusję na temat kosztów przedsiębiorstw handlowych. Jednocześnie opisane w artykule wyniki badań umożliwiają wskazanie luki informacyjnej sprawozdawczości przedsiębiorstw w obszarze prezentacji kosztów.

Słowa kluczowe: raporty roczne, koszty, przedsiębiorstwa handlowe, branża informatyczna

Wprowadzenie

Raport roczny przedsiębiorstwa zawiera generalnie dwa rodzaje informacji: informacje finansowe prezentowane w sprawozdaniach finansowych oraz uzupełniające informacje o dominującym charakterze opisowym, które są prezentowane w dodatkowych sprawozdaniach, np. w sprawozdaniu z działalności przedsiębiorstwa. Informacje są użyteczne dla szerokiego kręgu interesariuszy przy podejmowaniu przy podejmowaniu przez nich racjonalnych decyzji gospodarczych (np. inwestycyjnych, kooperacyjnych dotyczących przedsiębiorstwa).

Z punktu widzenia potencjalnych interesariuszy zawsze będą ważne informacje na temat czynników kształtujących wyniki finansowe jednostki. Ponieważ koszty decydują o tym podstawowym mierniku działalności ekonomicznej, to informacje na ich temat powinny być dostępne dla inwestorów i innych interesariuszy. Koszty są złożoną kategorią ekonomiczną, ich poziom i strukturę kształtuje szereg czynników, między innymi przynależność przedsiębiorstwa do danego sektora czy też branży. Raportowanie rezultatów w obszarze kosztów z uwzględnieniem specyfiki prowadzonej działalności determinuje

---

* dr Anna Dyhdalewicz, Politechnika Białostocka, Wydział Zarządzania, 16-001 Kleosin, ul. Ojca Tarasiuka 2, e-mail: a.dyhdalewicz@pb.edu.pl.

podejmowanie właściwych decyzji gospodarczych przez użytkowników sprawozdawczości finansowej. W związku z powyższym artykuł ma na celu przedstawienie wyników badań, których przedmiotem był zakres ujawnień na temat kosztów w wybranych przedsiębiorstwach handlowych z uwzględnieniem specyfiki prowadzonej działalności¹.

Metody badawcze zastosowane w opracowaniu to metoda jakościowych badań empirycznych oraz metoda studiów przypadków. W badaniach wykorzystana została metoda analizy treści rocznych sprawozdań finansowych sporządzonych według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) oraz sprawozdań z działalności za lata 2012–2013 spółek publicznych należących do sektora handlu branży informatycznej (ujętych w bazie danych Money.pl). Grupę badawczą stanowiły następujące spółki giełdowe: ABC Data SA, AB SA, Action SA, ASBISc Enterprises PLC, Komputronik SA². Analizowane przedsiębiorstwa handlowe branży informatycznej zorganizowane są w grupy kapitałowe, obejmują więc jednostkę dominującą wraz z jednostkami zależnymi. Działalność badanych grup kapitałowych obejmuje następujące kluczowe obszary: handel sprzętem komputerowym, handel oprogramowaniem oraz usługi informatyczne.

1. Zakres ujawnień o kosztach w sprawozdawczości finansowej – wyniki badań

W etapie I badania przedmiotem analizy uczyniono zakres poszczególnych kategorii kosztów objaśnianych do sprawozdania z całkowitych dochodów w prezentowanej polityce rachunkowości³. Wyniki badań na temat klasyfikacji i zakresu poszczególnych kategorii kosztów w badanych przedsiębiorstwach handlowych przedstawia tabela 1.

Badane grupy kapitałowe wybrały prezentację kosztów w sprawozdaniu z całkowitych dochodów w układzie kalkulacyjnym. Następnie uwzględniane są pozostałe koszty operacyjne/pozostałe koszty i straty oraz koszty finansowe.

Analizując tabelę 1 można zauważyć, że jednostki nie przykładają wagi do ujawnień w ramach wyodrębnionych kategorii kosztów ich struktur. Jednym z powodów może być także przekonanie, że interesariusze nie są zainteresowani takimi informacjami, a więc nie ma potrzeby ich zamieszczania. W przyjętych indywidualnych politykach rachunkowości występują zarówno różnice w nazewnictwie dla tej samej grupy kosztów, jak i w zakresie

¹ Wybór przedsiębiorstw handlowych jako podmiotu badań wynika stąd, że handel w warunkach gospodarki polskiej należy do dynamicznie rozwijających się jej działów, dla wielu przedsiębiorstw stanowi podstawowy przedmiot działalności gospodarczej. Niewiele jest natomiast badań empirycznych obrazujących dokonania w przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością handlową. Z danych opublikowanych przez GUS za 2013 rok wynika, że handel obejmuje około 27% całkowitej liczby przedsiębiorstw, w których pracuje około 15% ogółu zatrudnionych oraz wytwarza około 17% PKB (*Rocznik Statystyczny...* 2014).

² Badanie ma charakter pilotażowy. Analiza pozostałych spółek giełdowych należących do sektora handlu jest przedmiotem dalszych badań autorki. Badanie zawartości raportów rocznych jest jednym z etapów wieloaspektowych badań w zakresie rozpoznania specyfiki zarządzania kosztami w przedsiębiorstwach handlowych, który wskaże na kierunki dalszych analiz w celu doboru metod i mierników pomiaru dokonań w obszarze kosztów z uwzględnieniem uwarunkowań i procesów realizowanych w przedsiębiorstwach handlowych.

³ Ze względu na podejście bilansowe do sporządzania sprawozdań finansowych w wartości kosztów znajdują odzwierciedlenie zdarzenia w trakcie roku obrotowego oraz koszty będące konsekwencją przyjętych zasad wyceny aktywów i zobowiązań na dzień bilansowy. Wybór określonych metod wyceny aktywów i zobowiązań ma istotne znaczenia dla sposobów liczenia i ujawniania kosztów oraz wyniku finansowego. Z uwagi na brak możliwości – ze względu na pojemność niniejszego opracowania – przeanalizowania wszystkich metod i zasad wyceny aktywów i zobowiązań, w opracowaniu problematyka wyceny została pominięta.

pozycji wchodzących w ich skład, a nawet przypadki braku charakterystyki poszczególnych kategorii kosztów, które następnie są ujmowane w sprawozdaniu finansowym z dochodów. Takie podejście zmniejsza użyteczność dostarczanych informacji finansowych, nie umożliwia bowiem rozpoznania specyfiki kosztów prowadzonej działalności handlowej. Pozytywnie należy ocenić spółkę ABC Data, która w ramach kosztu sprzedanych produktów, towarów i materiałów ujawniła pozycje charakterystyczne dla branży informatycznej.

Tabela 1

Zakres ujawnień w polityce rachunkowości na temat poszczególnych grup kosztów w badanych przedsiębiorstwach handlowych branży informatycznej

Kategoria kosztów	Charakterystyka kosztów	Badane grupy kapitałowe
Koszt własny sprzedaży lub	Brak opisu	AB SA, ASBISc, Komputronik SA
Koszt sprzedanych produktów, towarów i materiałów (ACTION SA)	Obejmuje wartość sprzedanych towarów i licencji w cenie nabycia oraz zużycie materiałów i zakup usług obcych od podwykonawców dla potrzeb świadczonych usług. Koszt ten obejmuje ponadto odpisy aktualizujące wartość zapasów, koszty recyklingu zużytego sprzętu i opakowań, opłatę reprograficzną, różnice inwentaryzacyjne, straty podczas transportu towarów do klientów, a także zmianę poziomu rezerwy na naprawy gwarancyjne	ABC Data SA
	Ujęcie kosztów według miejsc ich powstawania	Komputronik SA
	Obejmuje koszty własne sprzedaży wyrobów i usług, w tym usług działalności pomocniczej a także dodatnie i ujemne różnice kursowe, z wyłączeniem różnic kursowych z rozliczenia i wyceny zobowiązań z tytułu leasingu oraz z wyłączeniem różnic kursowych z rozliczenia i wyceny kredytów walutowych	ACTION SA
Zmiany walutowe na zysku brutto	Brak opisu	ASBISc
Koszty sprzedaży	Obejmują koszty osobowe i administracyjne działów sprzedaży, marketingu i logistyki, koszty magazynowania, ubezpieczenia i transportu towarów, koszty reklamy, koszty związane z obsługą reklamacji, a także koszty ubezpieczenia należności i odpisów aktualizujących należności z tytułu dostaw i usług	ABC Data SA
	Składają się głównie z wynagrodzeń i świadczeń na rzecz pracowników sprzedaży (departamenty sprzedaży, marketingu i logistyki), kosztów marketingowych i reklamowych, prowizji i kosztów podróży służbowych. Do kosztów sprzedaży zalicza się też koszty ubezpieczenia należności oraz odpisy aktualizujące należności z tytułu dostaw i usług	ASBISc (informacja w sprawozdaniu z działalności)
	Brak opisu	AB SA, Komputronik SA
Koszty sprzedaży i marketingu	Obejmują koszty pośrednictwa w sprzedaży, koszty handlowe, koszty reklamy i promocji oraz koszty dystrybucji	ACTION SA
Koszty ogólnego zarządu	Składają się głównie z kosztów płac i wynagrodzeń oraz z kosztów wynajmu	ASBISc (informacja w sprawozdaniu z działalności)
	Obejmują koszty związane z zarządzaniem i administrowaniem spółką jako całością	ACTION SA
	Brak opisu	AB SA, ABC Data SA, Komputronik SA
Pozostałe koszty operacyjne (ABC)	Koszty operacyjne, które w szczególności obejmują koszty likwidacji i sprzedaży niefinansowych aktywów trwałych, niedobory	ACTION SA

Kategoria kosztów	Charakterystyka kosztów	Badane grupy kapitałowe
Data SA, AB SA, Komputronik SA) lub Pozostałe koszty i straty (ACTION SA) Pozostałe zyski i straty (ASBISc)	składników majątku, opłaty sądowe, kary umowne oraz grzywny pieniężne, nieodpłatne przekazania pieniężnych i rzeczowych składników majątku, ujemne różnice kursowe z rozliczenia i wyceny zobowiązań z tytułu leasingu oraz z rozliczenia i wyceny kredytów walutowych, odpisy aktualizujące aktywa (z wyjątkiem tych, które są ujmowane w kosztach finansowych), odszkodowania, odpisanie środków trwałych w budowie, które nie dały zamierzonego efektu gospodarczego, koszty prac badawczych, koszty egzekucji należności i zobowiązań	
	Brak opisu	ABC Data SA, AB SA, ASBISc, Komputronik SA
Koszty finansowe	Zalicza się w szczególności: odsetki od zaciągniętych kredytów, odsetki z tytułu leasingu finansowego, prowizje od kredytów, pożyczek	ACTION SA
	Brak opisu	AB SA, ABC Data SA, Komputronik SA, ASBISc

Źródło: opracowanie własne na podstawie Skonsolidowanych sprawozdań finansowych badanych jednostek za rok zakończony dnia 31 grudnia w latach 2012–2013 oraz za rok obrotowy 2012/2013 i 2013/2014 (Grupa AB SA, Komputronik SA) opublikowanych na oficjalnych stronach internetowych badanych spółek.

Analiza opisu pozostałych grup kosztów pozwala na sformułowanie kolejnego wniosku, że zacierają się różnice pomiędzy podstawową a pozostałą działalnością operacyjną, a także działalnością finansową. W badanych podmiotach te same pozycje kosztów prezentowane są w różnych ich grupach, np. koszty z tytułu odpisów aktualizujących wartość zapasów są ujmowane zarówno w pozostałych kosztach operacyjnych (np. w ACTION SA), jak i w koszcie własnym sprzedaży (np. w ABC Data SA). Z kolei koszty z tytułu aktualizacji wartości należności są wykazywane w kosztach sprzedaży (np. w ASBISc i ABC Data SA), a także w pozostałych kosztach i stratach (np. w ACTION SA).

Reasumując, można stwierdzić, że w większości badanych przedsiębiorstw handlowych prezentowana polityka rachunkowości nie odzwierciedla kompletnej informacji o wyodrębnionych kategoriach kosztów. Z prezentowanych treści nie zawsze też wynikają pozycje szczegółowe związane z branżą, w której funkcjonują badane spółki.

Zgodnie z MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” w przypadku, gdy pozycje dochodów i kosztów są istotne, jednostka ujawnia osobno ich rodzaj i kwotę. Pozycje kosztów dzieli się na podkategorie w celu wyodrębnienia elementów składających się na wyniki finansowe jednostki, różniących się pod względem częstotliwości występowania, możliwości generowania zysków lub strat oraz przewidywalności (*Międzynarodowe Standardy...* 2011). W badanych przedsiębiorstwach handlowych działalność operacyjna jest zróżnicowana. Poza kluczową działalnością handlową (działalnością statutową polegającą na sprzedaży hurtowej lub/i detalicznej komputerów, urządzeń peryferyjnych i oprogramowania), przedsiębiorstwa prowadzą także działalność gospodarczą polegającą na produkcji komputerów i sprzętu peryferyjnego oraz oferują dodatkowo usługi z tym związane. Użytkownik informacji ma jednak problem z odczytaniem struktury kosztu własnego sprzedaży i wyniku brutto ze sprzedaży. W badanych przedsiębiorstwach koszty wymienionych działalności połączono z kosztami obrotu towarowego i ujęto w jednej pozycji koszt własny sprzedaży lub koszt sprzedanej produkcji, towarów i usług. Nie można więc wprost odczytać źródeł

kosztów według realizowanych funkcji. Podobny sposób prezentacji stosowany jest także w badanych podmiotach do ujmowania przychodów. Porównując ujmowane informacje finansowe do prezentowanych obowiązkowo pozycji kosztów według zapisów polskiej ustawy o rachunkowości, to niewątpliwie w tym zakresie układ kalkulacyjny rachunku zysków i strat zgodnie z Ustawą o rachunkowości dostarcza użytkownikom więcej informacji. Odbiorca informacji uzyskuje informacje o kosztach działalności operacyjnej z podziałem na wartość sprzedanych towarów w cenie nabycia (zakupu) oraz koszt wytworzenia sprzedanych produktów.

Podsumowując tę część badania, można sformułować wniosek, że w badanych podmiotach gospodarczych szczegółowość informacji finansowych o kosztach jest niewystarczająca. Stąd z punktu widzenia użytkownika informacji rośnie znaczenie not objaśniających, których analiza jest często pracochłonna⁴. Należy jednak podkreślić, że objaśnienia te nie dotyczą kosztu własnego sprzedaży, co niewątpliwie nie jest korzystne z punktu widzenia przydatności sprawozdań do oceny prowadzonej działalności badanych przedsiębiorstw handlowych przez użytkowników. Ta niekorzystna tendencja może wynikać z niechęci do ujawniania tych informacji konkurentom.

Badane przedsiębiorstwa handlowe wybierają możliwość prezentacji minimum pozycji w sprawozdaniu finansowym, nie dokonują dezagregacji kosztów opartej na funkcji, co nie zawsze jest rozwiązaniem właściwym przy zróżnicowanej działalności biznesowej. Taka prezentacja ogranicza możliwości oceny kosztów różnych działań i ich efektywności w dążeniu do osiągnięcia zysku⁵. Z uwagi na ogólnie niski poziom dochodowości działalności handlowej w branży informatycznej (w badanych przedsiębiorstwach rentowność brutto ze sprzedaży wynosiła około 5–6%, zaś rentowność netto sprzedaży około 1%), uszczegółowienie informacji umożliwi lepsze zrozumienie specyfiki działalności gospodarczej i ocenę jej efektywności w zależności od rodzaju wykonywanych przedsięwzięć, ich stabilności i związanej z tym możliwości wypracowania wyniku finansowego w przyszłości.

W notach objaśniających badane przedsiębiorstwa (z wyjątkiem ASBISc) ujawniły informacje o kosztach w układzie rodzajowym. Grupowanie kosztów według rodzajów umożliwia analizę i ocenę poziomu zużycia poszczególnych czynników związanych z działalnością handlową. Wykonana analiza szczegółowej struktury kosztów w układzie rodzajowym pozwoliła stwierdzić, że w badanych podmiotach najczęściej prezentowano zbiorczo 6 pozycji kosztów (pozycje takich jak: amortyzacja, zużycie materiałów i energii, usługi obce, podatki i opłaty, koszty świadczeń pracowniczych, pozostałe koszty rodzajowe). Najszerzej informacje o kosztach w tym układzie (8 pozycji) ujawniła Grupa Kapitałowa ABC Data SA. W badanym przedsiębiorstwie w strukturze kosztów rodzajowych dominują

---

⁴ W literaturze przedmiotu dostrzegany jest problem wyboru miejsca prezentacji informacji w sprawozdawczości finansowej z punktu widzenia znaczenia tych informacji dla użytkownika. K. Grabiński zwraca uwagę, że ogólne badania w zakresie ujmowania i ujawniania informacji wskazują, że informacja ujęta w sprawozdaniu finansowym jest wyżej oceniana przez rynek i uznawana za bardziej wiarygodną niż informacja ujawniana w notach do sprawozdania finansowego. Autor wskazuje też odmienne podejście do problemu, według którego opinia publiczna powinna znaleźć sposoby na prawidłowe odczytanie informacji niezależnie od miejsca jej prezentacji w sprawozdaniu finansowym (Grabiński 2013). Na problem ten zwraca również uwagę B. Bek-Gaik prezentując sprawozdanie z całkowitych dochodów w biznesowej koncepcji sprawozdawczości finansowej (Bek-Gaik 2012).

⁵ Jeżeli dezagregacja według funkcji poza klasyfikacją do sekcji, kategorii nie jest użyteczna, przedsiębiorstwo może jej nie stosować.

koszty usług zewnętrznych (udział ten wyniósł około 49% kosztów ogółem). Z tej przyczyny Grupa zastosowała uszczegółowienie kosztów usług obcych, prezentując odrębnie koszty związane z usługami transportowymi, najmu i eksploatacji oraz pozostałe usługi obce. Następnie koszty w układzie rodzajowym przypisano do kosztów klasyfikowanych według realizowanych funkcji, tj. do kosztów sprzedaży i kosztów zarządu. Dodatkowo zastosowano podziały kosztów:

- amortyzacji na amortyzację dotyczącą środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych oraz podział na koszty sprzedaży i koszty zarządu,
- świadczeń pracowniczych na pozycje: wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne, koszty odpraw emerytalnych, koszty z tytułu programu płatności w formie akcji, odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Społecznych, pozostałe koszty świadczeń pracowniczych oraz przydzielono koszty do kosztów sprzedaży i kosztów ogólnego zarządu.

Prezentowane rozwiązanie jest korzystne dla rozpoznania specyfiki prowadzonej działalności handlowej, bowiem dodatkowe ujawnienia przyczyniają się do poprawienia przydatności sprawozdań finansowych. Pozostałe podmioty bazują na wykazywanych zbiorczo standardowych pozycjach kosztów rodzajowych, takich jak: amortyzacja, zużycie materiałów i energii, usługi obce, podatki i opłaty, koszty świadczeń pracowniczych, pozostałe koszty rodzajowe. Grupa kapitałowa ACTION SA rozbudowuje pozostałe koszty rodzajowe, wyodrębniając koszty reklamy i wydatki reprezentacyjne, koszty ubezpieczeń majątkowych i osobowych oraz inne koszty rodzajowe.

2. Sprawozdanie zarządu z działalności jednostki jako źródło informacji o kosztach – wyniki badań

W sprawozdaniu z działalności zarządy badanych grup kapitałowych zamieszczają informację na temat celów grupy i przyjętych strategii rozwoju. W kolejnym etapie badania postawiono więc pytanie: na ile w formułowanej i realizowanej strategii zarządy dostrzegają aspekt zarządzania kosztami i potrzebę długofalowych działań w obszarze optymalizacji kosztów, jako warunek poprawy efektywności gospodarowania.

Badane przedsiębiorstwa handlowe traktują obszar zarządzania kosztami jako jeden z kluczowych dla podejmowanych działań, aczkolwiek nie wszystkie wprost nawiązują do tego obszaru w formułowanej strategii rozwoju. Relatywnie większe znaczenie badane przedsiębiorstwa przywiązują do aktywnej działalności na rzecz zwiększenia przychodów i umacniania pozycji na rynku, dalszego rozwoju działalności pod markami własnymi, optymalnej oferty sprzedawanych produktów (priorytet działań). Podmioty te nie wybierają jako jedynej strategii przywództwa kosztowego. Realizowane są mieszane strategie rozwoju, które uwzględniają dwa zestawy działań i źródeł przewagi konkurencyjnej: działania ukierunkowane na zwiększenie przychodów poprzez dywersyfikację działalności w obrębie branży IT oraz działania zmierzające do optymalizacji kosztów, aby uzyskać trwałą poprawę efektywności operacyjnej spółek grupy oraz przewagę na coraz bardziej konkurencyjnym rynku branżowym. Wszystkie badane podmioty gospodarcze wybrały rozwiązanie strategiczne polegające na tworzeniu dużej skali działalności i inwestowaniu w rozbudowaną sieć kanałów dystrybucji. W realizowanych strategiach rozwoju badane grupy kapitałowe podkreślają duży potencjał rynków zagranicznych w kontekście zwiększania poziomu sprzedaży oraz wykorzystanie korzyści skali działania i efektów synergicznych wynikające

ze współpracy w grupie, które w efekcie stanowią źródło obniżki kosztów. Kumulacja różnych zasobów i optymalizacja realizowanych procesów w ramach grupy kapitałowej stanowi w badanych przedsiębiorstwach bardzo ważny czynnik zapewniający poprawę efektywności kosztowej w perspektywie długookresowej. Najczęściej wymienia się korzyści takie jak: tworzenie optymalnych warunków zakupu (zakupy skoncentrowane), uzyskiwanie korzystnych cen zakupu (ceny te decydują o kosztach związanych z danym towarem i cenach sprzedaży) oraz skuteczniejsza kontrola kanałów dystrybucji i poprawa obsługi klientów. Grupy kapitałowe AB i ABC efekty korzyści skali i rozwoju projektów pod własną marką oceniają na podstawie wskaźnika udziału kosztów zarządu i kosztów sprzedaży w relacji do przychodów ze sprzedaży. Pozostałe podmioty wykorzystują do oceny kosztów wskaźniki dynamiki porównywane do dynamiki przychodów.

Identyfikację czynników kosztotwórczych umożliwia także analiza zamieszczonych informacji na temat ryzyka gospodarczego oraz przyjętych strategii do zarządzania ryzykiem. Stąd w etapie kolejnym badania dokonano analizy ujawnianych informacji na temat ryzyka gospodarczego oraz przyjętych strategii do zarządzania ryzykiem⁶. Analiza zamieszczonych treści wskazuje, że w badanych przedsiębiorstwach handlowych w tej części raportu rocznego najpełniej uwzględniana jest specyfika prowadzonej działalności handlowej. Do podstawowych czynników ryzyka i związanych z tym czynników kształtujących koszty w branży, w której prowadzą działalność gospodarczą należą (Dydalewicz 2014):

1. Czynniki związane z ryzykiem operacyjnym, np. sprzedaż z odroczonym terminem płatności i ryzyko utraty należności, deprecjacja zapasów, zmiany cen towarów i usług dokonywane przez producentów z uwagi na starzenie się towarów i komponentów oraz wprowadzanie do sprzedaży nowych produktów, sezonowość sprzedaży, ryzyko umów z ograniczoną liczbą dostawców sprzętu komputerowego, zależność od systemów informatycznych i telekomunikacyjnych oraz ryzyko awarii sprzętu komputerowego.
2. Czynniki związane z ryzykiem finansowym o charakterze zewnętrznym, np. zmiany stóp procentowych, zmiany kursów walutowych z uwagi na znaczny udział w obrotach zakupów i sprzedaży towarów w walutach obcych.
3. Podejmowane działania ograniczające ryzyko, które generują dodatkowe koszty, np. koszty ubezpieczeń należności, zapasów, monitorowania klientów. Badane jednostki decydują się je ponosić uwagi na działania prewencyjne i minimalizację kosztów po zaistnieniu zdarzeń negatywnych.
4. Ryzyka związane z otoczeniem ogólnym, tj. z sytuacją makroekonomiczną Polski i innych państw w których prowadzona jest działalność (tempo wzrostu gospodarki, dochody gospodarstw domowych, poziom konsumpcji, zyski przedsiębiorstw, a także niepewność na rynkach działania, związana z możliwym negatywnym wpływem wydarzeń w strefie EURO). Dochody gospodarstw domowych i zyski przedsiębiorstw wpływają na wielkości zakupów produktów IT. Czynniki te mogą spowodować zmniejszenie udziału rynkowego, a zatem mniejsze efekty skali.
5. Rosnąca aktywność dostawców na rynku handlu elektronicznego i bezpośrednia sprzedaż produktów do klientów wpływa także na zagrożenie utraty udziału w rynku (przedsiębiorstwa wskazują na koszty utraconych korzyści).

---

⁶ Bardzo często w badanych przedsiębiorstwach sprawozdanie zarządu z działalności rozszerza czynniki ryzyka lub powiela informacje, które ujawniane są w notach objaśniających sprawozdania finansowe.

Wymienione rodzaje ryzyka mają w zasadzie charakter systematyczny. Badane podmioty podejmują konkretne działania w celu ich minimalizowania i w efekcie optymalizacji kosztów prowadzonej działalności, co należy ocenić pozytywnie. Dwa z nich – ABC Data, ASBISc – z uwagi na ryzyko cen gotowych produktów i komponentów, stosują klauzule ochrony cenowej uwzględnione w większości umów dystrybucyjnych zawartych przez Spółki. Pozwalają one na uzyskanie zwrotu od producenta części ceny zakupu niesprzedanych towarów, w przypadku spadku ich cen sprzedaży dla odbiorców Spółki. Z kolei Grupy Kapitałowe: ASBISc i AB SA wymieniły także ryzyko zmiany przepisów prawa oraz ich interpretacji i stosowania (niestabilność systemu podatkowego), które oznacza możliwość negatywnych rozstrzygnięć w toczących się lub przyszłych postępowaniach przez sądami i organami administracyjnymi.

Uwagi końcowe

Reasumując, przeprowadzona analiza ujmowania i ujawnień na temat kosztów w badanych przedsiębiorstwach handlowych pozwala na sformułowanie następujących spostrzeżeń i wniosków:

1. Przedsiębiorstwa wykorzystują w sprawozdawczości finansowej prezentację zagregowanych pozycji kosztów, co nie sprzyja poznaniu kosztów w powiązaniu ze specyfiką prowadzonej działalności. Zakres wyodrębnionych kosztów nie zawsze jest wyjaśniony w elementach opisowych, które wspierają i uzupełniają informacje o charakterze finansowym.
2. Opisowe elementy rocznego raportu umożliwiają, po bardzo wnikliwej analizie prezentowanych treści, określenie istotnych czynników kosztotwórczych wskazanych przez najwyższy szczebel zarządzania: 1) o charakterze strategicznym, głównie strukturalnych, a także o charakterze operacyjnym w przypadku raportowania na temat ryzyka gospodarczego; 2) identyfikację szczególnie znaczących procesów, które mają podstawowe znaczenie dla redukcji kosztów.

Na podstawie przedstawionych w opracowaniu analiz można stwierdzić, że łączne informacje zawarte w różnych częściach raportów rocznych pozwalają na ocenę kosztów prowadzonej działalności handlowej z uwzględnieniem jej specyfiki. Wydaje się, że należałoby wprowadzić obowiązek komunikowania skupionej informacji na temat kluczowych czynników determinujących koszty przedsiębiorstwa w ocenianym okresie oraz wybranych miar i wskaźników, które będą wykorzystane do oceny ich efektywności. Takie podejście zwiększy użyteczność raportów rocznych, zwłaszcza sprawozdania zarządu z działalności jednostki.

Literatura

- Bek-Gaik B. (2012), *Sprawozdanie z całkowitych dochodów w biznesowej koncepcji sprawozdawczości finansowej IASB/FASB*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 69(125), SKwP, Warszawa.
- Dyhdalewicz A. (2014), *Próba identyfikacji czynników kosztotwórczych w przedsiębiorstwach handlowych branży informatycznej na podstawie raportów rocznych*, „Ekonomia i Zarządzanie” nr 2(6), Politechnika Białostocka.
- Grabiński K. (2013), *Ujmowanie a ujawnianie informacji w sprawozdaniu finansowym – użyteczność decyzyjna*, w: *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy. Polski sondaż środowiskowy*, red. A. Karmańska, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej według stanu na dzień 1 stycznia 2011 r.*, Część A (2011), SKwP, IFRS.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014 (2014), GUS, Warszawa.

ANNUAL REPORT AS AN INSTRUMENT OF OBTAINING INFORMATION ABOUT TRADE ENTERPRISES' COSTS

Abstract: *Purpose* – the aim of this article is to present results of empirical research on the possible use of annual reports to identify costs of enterprises based on the selected IT enterprises. *Design/Methodology/Approach* – research methods used in the paper are the quality empirical research and case studies. *Findings* – financial reporting of the enterprises includes aggregate presentation of costs items, which is not conducive to recognize costs in connection with the specifics of business. From the point of view of the user of the descriptive information elements of the annual report allow, following a very careful analysis of the content presented, to identify: 1) important cost-determining factors indicated by the highest level of management of strategic nature, mainly structural, as well as operational nature in case of reporting economic risks 2) particularly significant processes important for optimization of costs. *Originality/Value* – the presented results concern an important topic and contribute to the discussion on the enterprises' costs. Also, the results of research described in the article allow to indicate information gap in enterprises reporting within the area of presentation of costs.

Keywords: annual report, costs, trade companies, IT branch

Cytowanie

Dyhdalewicz A. (2015), *Raport roczny jako narzędzie pozyskania informacji o kosztach przedsiębiorstw handlowych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 873, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 77, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 493–501; www.wneiz.pl/frfu.

